

кібер-атаки, енергетична безпека, тероризм, піратство тощо.

Питання продовження “політики відкритих дверей НАТО” належить до пріоритетних питань, які мають знайти відображення у новій концепції. Балтійські країни скептично оцінюють можливість фіксації у новій концепції конкретного формулювання стосовно майбутнього членства України в НАТО. Однак вважають, що положення про продовження політики “відкритих дверей НАТО” обов’язково знайде відображення в новій концепції у загальному формулюванні, оскільки низка країн Альянсу зацікавлена у членстві нових держав, але мають на увазі різні держави. Наприклад, балтійські країни та Польща під цим формулюванням бачать Україну та Грузію, а деякі інші країни зацікавлені у членстві Балканських держав.

Загалом, позиційні підходи балтійських країн щодо відкритості дверей НАТО та необхідності подальшого розширення Альянсу, збереження статті 5 Вашингтонського договору – як основи Альянсу, виокремлення України як держави, що має набути членство в НАТО в повній мірі співпадають з позицією України стосовно як відносин з НАТО, так і подальшого розвитку Альянсу.

Литва, Латвія та Естонія позитивно сприймають ідею української сторони щодо відмови від Плану дій щодо членства у випадку України і вважають, що Річні національні програми, а також ефективна діяльність Комісії Україна – НАТО є цілком достатнім інструментом підготовки Української держави до членства в Альянсі.

З високим ступенем впевненості можна прогнозувати, що країни Балтії продовжуватимуть надавати Україні необхідну підтримку в реалізації євроінтеграційної та євроатлантичної політики. Такий підхід пояснюється тим, що розширення НАТО та ЄС на схід відповідає довгостроковим зовнішньополітичним інтересам і Литви, і Латвії, і Естонії.

Виступаючи на міжнародній конференції “Економічний підйом у мінливих умовах безпеки: трансатлантичний порядок денний на 2010 р.”, яка проходила у жовтні 2009 року у Ризі Міністр закордонних справ Литви В. Ушацкас виголосив доповідь “Україна між Сходом і Заходом”, в якій досить твердо відстоював позицію щодо необхідності надання подальшої підтримки Україні на шляху інтеграції до європейських і євроатлантичних структур. В. Ушацкас наголосив на таких основних підходах Литви, які в повній мірі підтримуються іншими балтійськими країнами:

1. Україна відіграє важливу роль в європейському і трансатлантичному просторах, що обумовлює необхідність дотримання високих темпів співпраці та інтеграції. Україна, Європейський Союз і НАТО не можуть дозволити собі “втомитися” від цього процесу.

2. Економічний спад і політичні розбіжності в Україні не повинні спричинити до того, щоб ЄС та НАТО “відвернулися” від нашого сусіда. Навпаки, необхідно допомогти дедалі глибшій інтеграції України в Європу.

3. ЄС має бути більш відкритим і чутливим по відношенню до України. Євросоюз має надати Україні європейську перспективу і взяти на себе роль своєрідного провідника. Геополітичне і економічне значення України, складні внутрішньополітичні процеси в країні заслуговують на найсерйознішу увагу з боку лідерів ЄС.

4. ЄС сподівається, що після виборів на початку 2010 р. в Україні утвердиться політична єдність і цілеспрямованість щодо послідовного проведення реформ.

5. Україна має усі необхідні інструменти для подальшої інтеграції в євроатлантичний простір, але повинна прагнути до широкого консенсусу з цього питання між політичними партіями і суспільством.

Балтійська Асамблея, яка зібралась 27 листопада 2009 р. у Вільнюсі на своє 28 засідання також засвідчила, що країни Балтії готові розвивати тісну взаємодію з Україною, продовжуватимуть підтримувати Україну в питаннях європейської та євроатлантичної інтеграції, оскільки такий підхід, за словами Міністра закордонних справ ЛР В. Ушацкаса, “ґрунтується на прагматичних інтересах і цінностях та представляє собою національний інтерес”.

Загалом, стабільна внутрішньополітична ситуація в Україні та консенсус в українському суспільстві щодо європейської та євроатлантичної інтеграції є, на думку країн Балтії, першочерговими і практично єдиними передумовами прийняття позитивного рішення щодо вступу України в ЄС та НАТО.

Джерела та література:

1. J. Daniliauskas, R. Lopata, V. Sirutavičius, Ž. Šatūnienė, R. Vilpišauskas. *Europos sąjunga ir Ukraina: Lietuvos Požiūris.* – Vilnius, 2003. – 123 p.; 2. V. Landsbergis. *Crossroad of Europe.* – Vilnius, 2008. – 181 p.; 3. L. Linkevičius. *The European Union Neighborhood Policy towards Ukraine/Lithuanian Foreign Policy Review.* – 2008. - №1. – pp. 62-85; 4. *Quo Vadis, Ukraine?* – Львов, 2007 – 71 с.; 5. *Vilnius Conference 2006: Common Vision for Common Neighborhood.* Conference Proceedings 3-4 May. – Vilnius, 2006. – 223 p.

Popyk S., Karpo V., Istratiy L.

Cooperation between Ukraine and Baltic countries concerning European and European and Atlantic integration issues

The article deals with the key points of cooperation between Ukraine and Baltic countries concerning European and European and Atlantic integration issues. The peculiarity of the article lies in the evident leadership of the Lithuanian Republic as the regional support of Ukraine from Baltic countries. Its political authorities has put the development of Lithuania-Ukraine relations as one of the most important priorities in foreign policy of the republic.

Key word: Atlantic integration, Baltic countries, Lithuania-Ukraine relations.

УДК 327 (430):341.382 (470+571:477) “1918”

© Юлія Федів (Чернівці)

СТАВЛЕННЯ НІМЕЧЧИНИ ДО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИХ МИРНИХ ПЕРЕГОВОРІВ 1918 РОКУ: АНАЛІЗ АРХІВНОЇ БАЗИ

Українська Народна Республіка була проголошена 22 січня 1918 року. У процесі її визнання іншими країнами виникли проблеми у відносинах з Росією. У статті прослідковується ставлення Німеччини до українсько-російських мирних переговорів 1918 р.

Ключові слова: Українська Народна Республіка, Четвертий Союз, Росія, Російсько-український договір про перемир'я, Брестський мирний договір, Листопадова революція

Часи Першої світової війни та післявоєнного облаштування світового порядку і досі викликають суперечки серед вітчизняних та зарубіжних авторів. Загалом процес дослідження цих подій розпочався ще на початку XX століття і триває досі, щоразу відкриваючи нові сторінки історії формування європейських націй, у тому числі і української.

Після Першої світової війни та українсько-німецького зближення 1918 р. збільшилась зацікавленість Німеччини до України. Університети й спеціальні наукові заклади стали приділяти велику увагу українознавству. Розроблялися різні концепції німецької політики щодо України, де остання розглядалась як потенційно сильна незалежна держава (див. Мал. 1).

Мал. 1. Карта УНР, складена австрійськими істориками 1917 року.

Серед німецькомовних збірок документів найбільший інтерес становить чотирьохтомне видання “Події в Україні 1914 – 1922 рр. Їх значення та історична основа”, в якому опубліковано матеріали австрійських архівів, що висвітлюють особливості перебігу відносин між Україною, Росією та країнами Четверного Союзу [1].

Також, заслуговують на увагу окремі брошури та періодичні видання, які вийшли у той час та висвітлювали українське питання у 1914 - 1918 рр. Серед найбільш вагомих варто назвати статтю Давіса Трітша “Політичне значення України”. Він, зокрема, вказує на те, що у межах Європи Україна була найбільшим об’єктом, який поставлений на карту у Першій світовій війні. Тому необхідно приділяти цій країні більше уваги. Фон Гебзаттель, посол Німеччини в Австрії, вважав, що для того, щоб дійсно ліквідувати російську загрозу, Росію слід відтіснити не лише від Балтики та східного кордону Німеччини, а й зруйнувати її плани зробити з балканських народів своїх сатрапів у поході на Адріатику. Цієї мети можна досягти лише тоді, коли Україна вивільниться з Московської імперії.

Пауль Замасса не ставить під сумнів того факту, що для України західна орієнтація її культурного розвитку є очевидною, і передбачає, що розвал російської імперії відбудеться через відокремлення заселеної чисто слов’янськими українцями території від чітко вираженої “татарської Московії (Великоросії)” [6, с. 110].

На основі цих та низки інших висловлювань автор виокремила такі аспекти українського питання у тогочасній німецькій політиці:

незалежність України як гарант стабільності і безпеки на континенті; національна неоднорідність Росії як рушійна сила національно-визвольних рухів; здобуття Україною самостійності як загроза геополітичній та економічній могутності Росії.

Як бачимо, періодичні видання, а також праці політиків, істориків, журналістів поступово готували громадськість та політичну еліту Німеччини до усвідомлення необхідності української незалежності, хоча одностайність у підтримці українських самостійницьких прагнень мотивувалася передусім стратегічними інтересами Німеччини, котра як провідна країна блоку Центральних держав була зацікавлена в обмеженні та нейтралізації російських геополітичних впливів.

Українська державність була проголошена Четвертим Універсалом Центральної Ради 22 січня 1918 р. У ньому зазначалося, що Україна не хоче війни, не претендує на чужі території. Оскільки у складі Росії Україна не могла мати справжньої волі, то “однині Українська Народна Республіка стає самостійною, ні від кого не залежною, вільною, суверенною державою” [10, с. 15].

Україна, зазначалося у Четвертому універсалі, хоче жити у мирі та згоді з усіма сусідніми державами, але жодна з них не повинна втручатись у внутрішнє життя України. Проголошення суверенної Української Народної Республіки викликало значний міжнародний резонанс. Щоб утримати владу, Центральна Рада звернулась до німецького уряду з проханням про військову допомогу, оскільки достатніх власних збройних сил не було. Німецькі та австро-угорські війська 18 лютого почали окупацію України [11, с. 157].

Зайнявши всю Україну, 29 квітня німецькі війська розігнали Центральну Раду і поставили при владі колишнього царського генерала Павла Скоропадського [4, с. 29].

У галузі зовнішньої політики міністрами були – М. Василенко і Д. Дорошенко. Головним завданням було налагодити визнання Української Держави іншими державами. Перше місце серед європейських держав належало Німеччині та Австро-Угорщині. Проте, безперечні спільні інтереси обох цих держав не відповідали поведженню місцевої військової окупаційної влади, яка своїми надмірними вимогами викликала гострі конфлікти. Тому гетьманський уряд добився перенесення безпосередніх стосунків з вищою німецькою владою до Берліну. Подорожі до Берліну голови кабінету міністрів Ф. Лизогуба та Гетьмана дуже сприяли зміцненню відносин Німеччини та України й викликали низку прихильних до України відгуків в німецькій пресі [13, с. 91].

Окремо стояло питання визнання Української держави Росією. Відомо, що Брестський мирний договір зобов’язував радянську Росію підписати мир з Україною. Держави Четверного Союзу наполягали на якнайшвидшому підписанні договору, що дало б змогу упорядкувати відносини у Східній Європі, а також вирішило б питання біженців з Росії в Україну і навпаки. Ще 30 березня 1918 р. уряд УНР запропонував радянській Росії розпочати мирні переговори. Упродовж тривалого часу уряди не могли дійти згоди стосовно місця

переговорів. Не чекаючи встановлення дипломатичних контактів із новою державою, 22 травня 1918 р. для ведення переговорів прибула делегація з Москви - майже 40 осіб, яку очолювали Х. Раковський та його заступник Д. Мануїльський. Головою української делегації на переговорах був професор С. Шелухін, заступником І. Кістяківський, а з 10 серпня - П. Стебницький. Переговори вели російською й українською мовами, залучаючи перекладачів. Обговорювали питання воєнних дій, фінансів, транспорту, поштового зв'язку, обміну полоненими, економічних і культурних відносин. Надзвичайно важливим було питання про кордони. Воно ускладнювалось ще й тому, що українське населення, яке проживало компактно у прикордонних із Україною російських губерніях, висувало питання про приєднання цих територій до України [5].

Німеччина активно спостерігала за перебігом російсько-українських мирних переговорів. Німці сумнівалися щодо офіційної участі у, на їхню думку, не дуже приємних переговорах з більшовиками. Преса та місцевий уряд, а також інші установи повідомляли і, це вже вирішено, що слухняний український уряд не буде приймати жодного рішення без попередньої згоди [16]. Офіційні засідання будуть лише театральними виставами, справжні ж переговори відбувалися у маленьких комісіях. Проте, згодом німецьке керівництво вирішило, що буде доцільним присутність від німецької сторони під час українсько-російських переговорів як дипломатичних так і військових осіб, проте не як представників Німеччини, а як простих доповідачів, щоб тримати свій уряд у курсі всіх справ. Однак, воно виступило проти активної участі цих осіб у переговорах, що могло б спричинити лише псування відносин з обома сторонами.

12 червня 1918 р. Україна підписала договір про перемир'я з Росією, згідно з яким, радянська Росія визнала незалежність Української держави. У зазначеному договорі закріплювалася згода обох сторін зупинити бойові дії на весь час ведення переговорів, створити умови для вільного переїзду громадян з Росії в Україну й в зворотному напрямку. Крім того, обидві сторони зобов'язались ужити всіх заходів для відновлення телеграфного, поштового й залізничного зв'язку та якнайшвидшого початку товарообміну [7, с. 54]. У договорі говорилося про обмін консулами для захисту інтересів громадян. На цій підставі Українською Державою було засновано генеральні консульства в Москві й Петрограді та ще у 18 російських містах, де проживала значна кількість українців. Були засновані російські консульські установи в 7 містах на Україні.

Також було записано, що обидві держави негайно почнуть переговори про підписання мирного договору. Прелімінарний договір був складений на двох мовах — російській та українській і увійшов у силу з моменту підписання. Те, що в преамбулі цього договору зазначено, що він підписується двома незалежними державами, свідчило про визнання Української держави Росією де-факто [5, С. 389].

Але політична ситуація змінилася, і 24 грудня 1918 року вийшла постанова Народного Комісаріату закордонних справ РСФСР, в якій говорилося, що після анулювання Брестського мирного договору уряд Російської Республіки не визнає України за самостійну державу.

Після Листопадової революції змінилося і німецьке ставлення до українського питання. Розроблялися різні концепції німецької політики щодо України, де остання розглядалась як потенційно сильна незалежна держава, що об'єднає усі чотири частини роздертої в 1919—1920 рр. української території та матиме у майбутньому великий вплив на баланс сил у Східній Європі.

Але впливу на реальну німецьку політику ці концепції не мали. За часів Веймарської республіки німецький уряд прагнув до позитивних відносин із Москвою, що автоматично виключало з його гри українську карту.

Джерела та література:

1. Ereignisse in der Ukraine 1914 - 1922 deren Bedeutung und historische Hintergrunde. - Band I. - Philadelphia, Pa., U.S.A., 1966. - 450 S; 2. Die Ukraina und Russland. Der k.u.k. Gesandte Shechenyi an Seine Exzellenz den Herrn Minister des k.u.k. Hauses und des Aussern Ottokar Czernin. Kopenhagan, 21. August 1917.- HHSt.A. P.A. 10⁴² Kr. 58. Ausfertigung; 3. Архівознавство: Підручник для студентів вищих навчальних закладів України / Редкол.: Я.С. Калакура (гол. ред.) та ін. - К., 1998. - 316 с.; 4. Білодід О. Помилявся я двічі... : Про останнього гетьмана України і військ козацьких Павла Скоропадського // Україна. - 1991. - № 23. - С. 26 - 33; 5. Винниченко В. Відродження нації. Ч. 3. Історія української революції (марець 1917 р. - грудень 1919 р.). - Відень, 1921. - 542 с.; 6. Дмитришин В. Повалення німцями Центральної Ради у квітні 1918 року : Нові дані з німецьких архівів // Політолог. читання. - 1999. - № 1. - С. 108 - 115.; 7. Дорошенко Д. І. Мої спомини про недавнє минуле (1914-1918). Ч. 2. З початків відродження української державності. - Л. : Червона калина, 1923. - 96 с.; 8. Грушевський М. С. Спомини // Київ. - 1989. - № 11. - С. 113 - 155; 9. Крупницький Б. Історіознавчі проблеми історії України (Збірник статей). - Мюнхен, 1959. - С.120 - 121; 10. Лисяк-Рудницький І. Четвертий Універсал та його ідеологічні попередники // Історичні есе. - К., 1994. - Т.2. - С.1 - 27; 11. Німецько-австрійська інтервенція на Україні. Т. 1. Матеріали до історії Жовтневої революції та громадянської війни на Україні. -Х., 1933. - 236 с.; 12. Оглоблин О. Проблема схеми історії України 19-20 століття (до 1917 року) // Український історик. - 1971. - № 1-2 (29-30). - С. 5; 13. Папакін Г. Державотворча спадщина Центральної Ради і становлення Української гетьманської держави 1918 р. // Центральна Рада і український державотворчий процес : матеріали наук. конф., 20 берез. 1997. - К : Ін-т історії. - С. 85 - 97; 14. Пічків С. Головні етапи розвитку архівної справи на Україні (1917-1965 рр.) // Історичні джерела та їх використання. - 1968. - Вип. 3. - С. 5 - 30; 15. Полонська-Василенко Н. Історія України: У 2 т. Т. 2. Від середини XVII століття до 1923 року - 3-тє вид. - К.: Либідь, 1995. - 608 с.; 16. Семотюк О. Українське питання на сторінках німецької періодики першої чверті і наприкінці двадцятого століття (Спроба порівняльно-історичного аналізу). - Режим доступу // http://www.franko.lviv.ua/faculty/jur/Internet/PART-4_11.htm (Переглянуто від 12.09.2009).

Fediv Y.

German attitude to Russian-Ukrainian negotiations of 1918: the analysis of archival base

Ukrainian National Republic was announced at 22nd January 1918. At first the Ukraine should be recognized by other countries. There originated the problems with Russia. The Fourfold Alliance has already recognized the independence of the Ukraine. Germany and Austria-Hungarian monarchy have occupied Ukraine.

Key words: Ukrainian National Republic, the Fourfold Alliance, Russia, Russian-Ukrainian Armistice.